

TWÓJ ŚWIAT WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

TWÓJ ŚWIAT WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Prawo autorskie	4
Wynalazki (patenty)	6
Wzory użytkowe	8
Wzory przemysłowe	9
Znaki towarowe	10
Oznaczenia geograficzne	11

TWÓJ ŚWIAT WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

Czy zdajecie sobie sprawę z tego, że z własnością intelektualną macie nieustannie do czynienia? Codziennie każdy z nas jest otoczony produktami związanymi z własnością intelektualną, począwszy od ubrań, które nosimy, poprzez książki, które czytamy, skończywszy na muzyce, której słuchamy. Faktem, o którym większość z Was prawdopodobnie nie miała pojęcia jest to, że własność intelektualna otacza nas zewsząd.

Czym jest własność intelektualna? Jest to wynik ludzkiej kreatywności i inwencji. Mamy z nią do czynienia każdego dnia, od zmierzchu do świtu, kiedy jesteśmy w szkole, gdy wychodzimy gdzieś z przyjaciółmi, a nawet kiedy śpimy. Istnieją dwie kategorie własności intelektualnej. Pierwsza – prawo autorskie i prawa pokrewne – obejmuje szeroki zakres utworów literackich i artystycznych, zapisanych, wykonanych oraz nagranych. Druga kategoria, nazywana własnością przemysłową, obejmuje wynalazki (patenty), znaki towarowe, wzory użytkowe i przemysłowe, oznaczenia geograficzne, a także topografie układów scalonych.

Oddajemy Wam niniejszą publikację, abyście mogli dowiedzieć się więcej o różnych aspektach własności intelektualnej oraz znaczącej roli, jaką odgrywa w życiu każdego człowieka. Celem publikacji jest wprowadzenie w podstawowe zagadnienia własności intelektualnej oraz zwiększenie świadomości w tym zakresie, zwłaszcza w środowisku młodzieży szkolnej i akademickiej.

W przygotowaniu niniejszej broszury zostało wykorzystane opracowanie Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) pod tytułem „Your Own World of IP”. Ze względu na popularyzatorski charakter opracowania konieczne było dokonanie pewnych uproszczeń, w związku z tym niniejsza publikacja nie może być traktowana jako oficjalne stanowisko lub wykładnia prawa dokonana przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej.

Witaj w świecie własności intelektualnej...

PRAWO AUTORSKIE

Termin ten jest określeniem z zakresu prawa, odnoszącym się do uprawnień, jakie przysługują twórcom dzieł literackich i artystycznych. Prawo autorskie daje twórcom wyłączne uprawnienie do używania lub udzielania zgody innym osobom na używanie ich dzieł w określony sposób. Umożliwia to twórcom sprawowanie kontroli nad swoimi dziełami oraz otrzymywanie za nie odpowiedniego honorarium. System ochrony praw autorskich zachęca zatem twórców do działania, identyfikując ich jako autorów, jak również zapewnia otrzymanie wynagrodzenia za twórczą pracę. Dodatkowo prawa pokrewne do praw autorskich zapewniają ochronę artystom scenicznym (takim jak muzycy czy aktorzy), producentom oraz organizacjom nadawców.

Prawa autorskie oraz związane z nimi korzyści majątkowe zwykle trwają przynajmniej przez okres 50 lat po śmierci twórcy, choć w niektórych krajach okres ochrony praw majątkowych twórcy został wydłużony nawet do 90 lat po śmierci autora (obecnie w Polsce jest to 70 lat). Z chwilą zakończenia okresu ochrony prawnoautorskiej dzieło staje się domeną publiczną i jego reprodukcja od tej chwili nie wymaga płacenia tantiem, aczkolwiek autorstwo utworu na zawsze przynależy do twórcy.

Jednym z największych zagrożeń dla twórców jest łamanie ich praw autorskich poprzez piractwo lub dokonywanie plagiatów. Obecne kontrowersje odnoszące się na przykład do sieci internetowych *peer-to-peer* i wymiany plików za ich pomocą, dotyczą kwestii naruszania praw autorskich oraz piractwa, ponieważ w większości przypadków właściciele praw autorskich nie otrzymują żadnego honorarium za wykorzystanie ich dzieł.

Plecak jest wypełniony własnością intelektualną. Wewnątrz można odnaleźć różne rodzaje przedmiotów prawa autorskiego, takich jak książki, oprogramowanie, płyty CD z muzyką.

Na każdej płycie CD zarówno nagrana muzyka, jak i elementy graficzne płyty oraz okładki chronione są prawem autorskim.

Przez prawo autorskie chronione są między innymi utwory literackie, publicystyczne, naukowe. Ochroną objęty jest zarówno sposób ich wyrażenia, jak i forma graficzna.

WYNAŁAZKI (PATENTY)

Patent jest to szczególny rodzaj prawa, które chroni wynalazek i gwarantuje właścicielowi patentu wyłączność produkcji, używania, dystrybuowania lub sprzedawania produktów wytwarzanych według opatentowanego wynalazku.

Zasadniczo patenty mogą być utrzymywane w mocy maksymalnie przez okres 20 lat. Z chwilą, gdy patent wygaśnie, ochrona wynalazku ustaje, przez co staje się on domeną publiczną. Od tego momentu dopuszczalne jest komercyjne użycie oraz eksploatacja tego wynalazku przez osoby inne niż te, którym patent przysługiwał.

Patenty nie tylko gwarantują ochronę, lecz również zachęcają wynalazców do pracy innowacyjnej, zarówno przez możliwość publicznego przedstawienia twórcy wynalazku oraz zapewnienie potencjalnej możliwości uzyskania wynagrodzenia za opracowany wynalazek. Nowe rozwiązania służą jako cenne źródło poznania dla innych wynalazców, jak również stanowią inspirację dla innych badaczy i innowatorów, wzbogacając jednocześnie ogólnoswiatową wiedzę techniczną. Jeżeli właściciela patentu nie stać na samodzielne wyprodukowanie i wprowadzenie na rynek opatentowanego wynalazku, może on patent odsprzedać lub udzielić licencji na produkcję według patentu podmiotom, które będą mogły zrealizować pomysł twórcy.

Zegarek jest przedmiotem codziennego użytku. Warto jednak zadać sobie pytanie, ile nowych rozwiązań i kreatywności, będących podstawą rozwoju technicznego, zawartych jest w projekcie każdego zegarka – poczynając od patentów udzielonych np. na wyświetlacz cyfrowy, zapięcie lub klawiaturę, do wzorów przemysłowych obejmujących wygląd zegarka i paska. Także znak towarowy, zwykle uwidoczniony na jego tarczy, jest elementem wyróżniającym i podnoszącym wartość zegarka.

Niemal wszystko wokół nas wiąże się w jakiś sposób z własnością przemysłową. Nawet taki towar jak sandały może być chroniony patentem zapewniającym komfort ich użytkowania, oraz wzorami przemysłowymi dotyczącymi kształtu sandałów, ich podeszwy czy elementów ozdobnych paska. Także ceniony znak towarowy pojawiający się zazwyczaj w widocznym miejscu podnosi wartość oferowanego towaru.

Ulubione spodnie jeansowe również są przedmiotem własności przemysłowej. Istnieją patenty, wzory przemysłowe oraz znaki towarowe związane bezpośrednio z każdą parą tego typu spodni. Po pierwsze, suwak może być opatentowanym wynalazkiem, a fason, kieszenie oraz szwy mogą stanowić elementy wzoru przemysłowego. Po drugie, każda para spodni jeansowych jest opatrzona znakiem towarowym producenta, uwidocznionym przynajmniej w jednym miejscu.

WZORY UŻYTKOWE

W niektórych krajach (w tym również w Polsce) pewne rozwiązania techniczne, które nie spełniają wymogów pozwalających na ich ochronę za pomocą patentu, mogą być chronione jako wzory użytkowe. Ze względu na mniej surowe niż w przypadku wynalazków wymogi dotyczące zdolności ochronnej wzorów użytkowych oraz krótszy okres ochrony (w Polsce jest to maksymalnie 10 lat) zdarza się, że są one nazywane małymi wynalazkami. Prawo wyłączone udzielone przez specjalnie do tego powołany organ (w naszym kraju jest to Urząd Patentowy RP) upoważnia właściciela wzoru użytkowego do korzystania z niego w sposób zarobkowy lub zawodowy na obszarze objętym ochroną. Warto wspomnieć, że właściciel tego prawa może zawierać umowy licencyjne z producentami zainteresowanymi wytwarzaniem danego produktu oraz czerpać z tego tytułu korzyści finansowe.

Przykład powszechnie używanego wzoru użytkowego stanowi rower. Może na niego zostać udzielone prawo ochronne, jeśli jego konstrukcja rozwiązuje nowe i użyteczne zagadnienie techniczne. Ale rower lub jego elementy mogą być także chronione za pomocą patentów (np. amortyzatory) lub wzorów przemysłowych (np. siodełko lub kierownica). Zazwyczaj większą popularnością cieszą się rowery pochodzące od znanego producenta, który umieszcza na nich swój znak towarowy.

Inny przykład wzoru użytkowego stanowi elektryczna szczoteczka do zębów. Nowe rozwiązanie techniczne wykorzystane w szczoteczce zwiększa jej funkcjonalność i atrakcyjność. Kupując tradycyjną czy elektryczną szczoteczkę do zębów zwracamy uwagę także na producenta, którego znak towarowy gwarantuje oryginalność wyrobu i jego dobrą jakość.

WZORY PRZEMYSŁOWE

Wzory przemysłowe dotyczą ozdobnych czy estetycznych elementów produktu. Dzięki zastosowaniu wzornictwa produkt nabiera atrakcyjnego wyglądu, a jego wartość ekonomiczna wzrasta. Z tego właśnie względu wzory przemysłowe są rejestrowane i chronione. Na podstawie udzielonego prawa wyłącznego właściciel wzoru przemysłowego ma pewność, że jego produkt jest zabezpieczony przed nielegalnym kopiowaniem i naśladownictwem. Ten rodzaj ochrony także pomaga w rozwoju gospodarczym, ponieważ zachęca do innowacyjności w przemyśle oraz działalności rzemieślniczej. Dodatkowo wzór pomaga w promowaniu bardziej innowacyjnych oraz estetycznych produktów, a ich różnorodność powoduje, że klienci mają większy wybór w interesującej ich grupie towarów.

Wzór przemysłowy może mieć także funkcję podobną do znaku towarowego, ponieważ produkt o szczególnym kształcie jest lepiej rozpoznawalny, podobnie jak znak towarowy. Ponadto, właśnie dzięki wzorom przemysłowym, wiele używanych dzisiaj produktów zyskało na atrakcyjności, poprzez ciągłe podążanie za zmiennymi trendami mody. Odnosi się to do wszelkich produktów, poczynając od odzieży, skończywszy na komputerach.

Nawet przykład okularów słonecznych wskazuje na potrzebę rejestracji wzorów przemysłowych. Dla większości konsumentów bardziej istotne od samego procesu produkcji oprawy lub przyciemnienia szkieł (opatentowane metody) jest wzornictwo oprawy oraz kształt szkieł. Ponieważ znaki towarowe uwidocznione na większości okularów przeciwsłonecznych mogą być trudno dostrzegalne, to właśnie kształt i estetyka nadają okularom wartość i atrakcyjność.

Wielkość, kształt, kolor oraz ogólny wygląd telefonu komórkowego wpływają na popyt danego modelu w podobnym stopniu, jak informacje dotyczące jego funkcjonalności. Kształt telefonu komórkowego stanowi zazwyczaj wzór przemysłowy. Technologie wykorzystane w jego antenie, mikrofonie, słuchawce oraz procesorach są zazwyczaj chronione patentami. Dodatkowo na telefonie uwidoczniony jest znak towarowy producenta.

© Nokia jest zarejestrowanym znakiem towarowym firmy Nokia Corporation

Czy zdawałeś sobie sprawę z tego, że tak dużo elementów własności przemysłowej może być zawarte w tak małym urządzeniu?

ZNAKI TOWAROWE

Znaki towarowe są oznaczeniami odróżniającymi producentów towarów i usług od towarów i usług innych producentów. Zarejestrowany znak towarowy gwarantuje jego właścicielowi wyłączność używania go w celu identyfikacji własnych towarów lub usług. Ochrona znaku towarowego zwykle trwa 10 lat, może być jednak ciągle odnawiana. W związku z tym, że konsumenci kojarzą określone znaki towarowe z konkretnymi towarami, prestiż oraz reputacja towaru i produktu powiązana ze znakiem towarowym jest bardzo istotna. Dobra reputacja podnosi ogólną wartość towaru – dotyczy to również całej gamy towarów opatrzonych tym samym znakiem towarowym. Znak towarowy może być użyty do stworzenia wizerunku i/lub stylu towaru lub marki.

W dzisiejszych czasach podróbki stanowią główne zagrożenie dla właścicieli znaków towarowych. Falszerze nielegalnie korzystają lub kopiują zarejestrowane znaki towarowe, aby sprzedawać podrobione produkty opatrzone rozpoznawalnym cudzym znakiem. Niestety skopiowane towary są dostępne niemalże we wszystkich branżach, godząc w interesy producentów oraz konsumentów, którzy wprowadzeni w błąd, często kupują towary nieoryginalne o wątpliwej jakości.

Plecak jest opatrzony znakiem towarowym wskazującym producenta, a jego wygląd, kształt i kolor chronione są wzorem przemysłowym. Elementy te pozwalają rozróżniać marki plecaków dostępne na rynku. Plecak może także zawierać elementy według opatentowanych wynalazków, tj. ergonomiczny pasek/zapięcie oraz system wodoodporności.

Każdy odtwarzacz płyt CD, MD lub MP3 stanowi zestawienie różnych przedmiotów własności przemysłowej. Jego znak towarowy (logo producenta), jego opatentowane wynalazki dotyczące nagrywania oraz odtwarzania, a także estetyczny kształt oraz wygląd odtwarzacza (wzór przemysłowy) są chronionymi przedmiotami własności przemysłowej.

OZNACZENIA GEOGRAFICZNE

Oznaczenia geograficzne to oznaczenia służące do identyfikacji szczególnych towarów, które posiadają typowe dla nich cechy związane z ich geograficznym miejscem pochodzenia. Towary kojarzone z nazwami regionów geograficznych często nabywają renomę z powodu szczególnej jakości lub charakteru, w związku z tym są chronione przez szereg krajowych aktów prawnych i porozumień międzynarodowych, np. wino musujące z francuskiego regionu Champagne jest wprost nazywane szampanem w odróżnieniu od innych podobnych produktów tego rodzaju określanych ogólnie jako wino musujące.

Dobrym przykładem oznaczeń geograficznych są rogale świętomarcińskie, które są wyrobem cukierniczym o kształcie rogala z nadzieniem z masy makowej. Smak i jakość tych rogali wypiekanych w stolicy Wielkopolski - Poznaniu i okolicznych miejscowościach to cechy charakterystyczne tego produktu związane bezpośrednio z ich geograficznym pochodzeniem.

Innymi przykładami spośród znanych oznaczeń geograficznych są m.in. kawa z Jamajki, Tequila z niektórych części Meksyku, a w Polsce m.in. andruty kaliskie, truskawka kaszubska i jabłka łąckie.

Teraz, kiedy znasz już niektóre z przejawów własności intelektualnej w codziennym życiu, pomyśl jak cennym dobrem jest własność intelektualna dla Ciebie i dla Twojego otoczenia. Bez niej nie byłoby postępu a świat byłby mniej ciekawy. Z tego względu wszyscy powinniśmy działać na rzecz ochrony praw twórców i wynalazców. Kreatywność jest jednym z najważniejszych zasobów ludzkości. Nie możemy jej marnować.

Następnym razem, kiedy będziesz ściągał piosenkę z Internetu bez płacenia za nią, lub kupował podrobione produkty, POMYŚL o prawach ulubionych artystów, którzy ciężko pracowali, aby nagrać Twoją ulubioną muzykę, czy projektantów tworzących ubrania, które lubisz. Następnie WYOBRAŹ sobie świat, w którym nie byłoby takich kreatywnych ludzi oraz towarów, bez których Twoje życie byłoby trudniejsze oraz mniej przyjemne i ciekawe.

**Urząd Patentowy
Rzeczypospolitej Polskiej**
al. Niepodległości 188/192
00-950 Warszawa

Centrum Informacji o Ochronie
Własności Przemysłowej
– Infolinia: 22 579 05 55
faks: 22 579 00 01

e-mail: Centrum.Kontaktowe@uprp.gov.pl

www.uprp.pl

**Światowa Organizacja
Własności Intelektualnej**
34, chemin des Colombettes
1211 Geneve 20, Suisse
Tel.: (41-22) 338 91 11
Fax: (41-22) 733 54 28
www.wipo.int

Tłumaczenie i opracowanie
Marcin Gędek

Skład komputerowy
Urszula Jurczak

ISBN 978-83-60361-43-6

Publikacja bezpłatna

Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej jest centralnym organem administracji rządowej, powołanym do udzielania praw wyłącznych na: wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne, topografie układów scalonych oraz do prowadzenia rejestrów udzielonych patentów, praw ochronnych i praw z rejestracji.

Ponadto Urząd gromadzi i udostępnia dokumentację i literaturę patentową, a także promuje wiedzę z dziedziny własności przemysłowej.

Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) jest agendą ONZ zajmującą się koordynacją i tworzeniem regulacji dotyczących systemu ochrony własności intelektualnej na świecie. Organizacja zajmuje się również promocją własności intelektualnej, a także świadczeniem pomocy prawnej i technologicznej, szczególnie dla krajów rozwijających się.

© Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej,
Warszawa 2018